

18.02.

Αλλοτρίωση

Α. ΚΕΙΜΕΝΟ

[Αλλοτρίωση]

Όλοι αναζητούμε τον «πλησίον», αλλά με τη μικρότερη δυνατή **δαπάνη**. Άλλοτε ο «πλησίον» μπορούσε να χτυπήσει την πόρτα μας την κάθε στιγμή και να βρει και την πόρτα και την καρδιά ανοιχτή. Τώρα θα πρέπει να προειδοποιήσει για τον ερχομό του, να του πούμε ποια ώρα, ποια μέρα και για πόσο διάστημα χρόνου μπορούμε να βρεθούμε μαζί του. Ακόμη και αν ο «πλησίον» είναι το πρόσωπο το δικό μας, του πιο στενού οικογενειακού μας **κύκλου**. Η ανάγκη της ζωής επιβάλλει απάνθρωπες συμπεριφορές. Χτίζουμε σπίτια για πολλούς ανθρώπους, για ολόκληρες πολιτείες. Η μικρή πολιτεία, όπου υπάρχει ακόμη, έχει το δικό της ύψος. Τα σπίτια είναι σπαρμένα εδώ κι εκεί, αλλά οι άνθρωποι δε βρίσκονται μακριά. Αλληλογνωρίζονται, έχουν τον τρόπο να πουν μια ζεστή «καλημέρα», μια «καληνύχτα». Τα μεγάλα σπίτια είναι συνοικισμοί αγνώστων, μικρές ειρκτές συγκεντρωμένες στον ίδιο τόπο, όπου καθένας, εκτός και αν είναι παράλυτος, προσπαθεί να παραμείνει ολίγιστο χρόνο, όσος αρκεί για ν' ανασυνταχθεί και να φύγει. Η σύγχρονη οικιστική έχει ήδη επισημάνει τον κίνδυνο, αυτή την απανθρωποποίηση του ανθρώπου, την οριστική του απομάκρυνση από το ανοιχτό ύπαιθρο, που το αναζητεί απελπισμένος, κατά τα σύντομα διαστήματα της απαλλαγής του από το καθημερινό έργο του.

Είναι αληθινά δραματικό να διαπιστώνει κανείς, πως, όσο σιμότερα στον άλλον άνθρωπο ζει ο καθένας, τόσο και πιο ξένος στον άλλον άνθρωπο γίνεται, τόσο ασφυκτικότερη νιώθει τη μοναξιά του. Η φιλοσοφία που έχει αποδυθεί στην αιματηρή προσπάθεια της αναζήτησης του προσώπου ομολογεί το μέγα πάθος της εποχής.

Η αλλοτρίωση, δηλαδή η αποξένωση των ψυχών, είναι χαρακτηριστικό του καιρού μας από τα πιο βαρυσήμαντα. Και θα θεωρηθεί το λιγότερο **παράδοξο**, αν υποστηρίξω ότι και η αέναη χρήση της προπαγάνδας ερημώνει τις ψυχές, γιατί, απλούστατα, τυποποιεί και καταλύει την προσωπική ζωή. Η προπαγάνδα είναι πολιτική, κοινωνική, εμπορική. Είναι το σκληρό σφυροκόπημα που επιδιώκει να επιβάλει ένα προϊόν, οποιασδήποτε μορφής. Αυτό το προϊόν μπορεί να είναι μια πίστη, μια κοινωνική οργάνωση, ένα πολιτικό καθεστώς ή ένα είδος της καθημερινής χρήσης. Όλοι οι τρόποι της επικοινωνίας έχουν επιστρατευθεί, για να υπηρετήσουν την προπαγάνδα. Ο άμεσος λόγος, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το τυπωμένο χαρτί, περιοδικό, εφημερίδα, βιβλίο.

Μνημόνευσα και την εμπορική προπαγάνδα, δηλαδή τη διαφήμιση. Είναι δύσκολο να **συλλάβει** κανείς την έκτασή της και την επίδρασή της στη διαμόρφωση του σύγχρονου ανθρώπου. Η εμπορική διαφήμιση, με τα μέσα που έχει τώρα στη διάθεσή της, βρίσκεται την κάθε στιγμή μπροστά στα μάτια μας, σιμά στ' αυτιά μας, μια λέξη, μια φράση. Έτσι ο άνθρωπος του καιρού μας έχει αλλάξει το αυτοκίνητό του ή το ψυγείο του ή το ραδιόφωνό του, αλλά έχει συνάμα μεγαλώσει και την εσωτερική μοναξιά του. Η μέριμνα για τη **συνεχή** απόκτηση υλικών αγαθών, κεντριζόμενη από την εμπορική διαφήμιση, κατακαλύπτει το χώρο του εσωτερικού βίου. Γενική διαπίστωση: η εξωστρέφεια. Ο σύγχρονος άνθρωπος διαθέτει ελάχιστο χρόνο για να συνομιλήσει με τον εαυτό του, για να κοιτάξει ο ίδιος τον εαυτό του, δηλαδή για να φιλοσοφήσει, καθώς είπε ο Γιάσπερς.

Ο μόνος τρόπος να νικηθεί η μοναξιά είναι η θεμελίωση μιας συνεχούς αυτοσυνειδησίας και η διαμόρφωση ενός σωστού αισθήματος ευθύνης. Όποιος νιώθει την ευθύνη του αντίκρυ στον εαυτό του και στους άλλους έχει ήδη γεμίσει τη μοναξιά του. Η σύγχρονη τραγωδία είναι η τραγωδία της μοναξιάς.

Παναγιωτόπουλος, Ι.Μ. (1996). *Ο σύγχρονος άνθρωπος*. Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Φίλων

B. ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α. (μονάδες 25)

Να γράψετε ένα σημείωμα 80 έως 100 λέξεων με το οποίο να ενημερώνετε τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενο του κειμένου του κειμένου που σας δόθηκε.

ΘΕΜΑ Β1. (μονάδες 10)

«Όσο σιμότερα στον άλλον άνθρωπο ζει ο καθένας, τόσο και πιο ξένος στον άλλον άνθρωπο γίνεται»: Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος αυτού.

ΘΕΜΑ Β2. (μονάδες 6)

Να εντοπίσετε τρία χαρακτηριστικά της γλώσσας του δοκιμίου στο κείμενο του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.

ΘΕΜΑ Β3. (μονάδες 10)

[α] «απάνθρωπες», «ανασυνταχθεί», «τυποποιεί», «επίδραση», «μέριμνα»: Να γράψετε μία πρόταση για καθεμία από τις λέξεις αυτές του κειμένου σε οποιονδήποτε τύπο τους, χωρίς ωστόσο να μεταβάλλεται η γραμματική τους κατηγορία. (μονάδες 5)

[β] «δαπάνη», «κύκλου», «παράδοξο», «συλλάβει», «συνεχή»: Για καθεμία από τις λέξεις αυτές να γράψετε μία συνώνυμη με την ίδια σημασία που έχει στο κείμενο. (μονάδες 5)

ΘΕΜΑ Β4. (μονάδες 9)

[α] «Η ανάγκη της ζωής επιβάλλει απάνθρωπες συμπεριφορές», «Και θα θεωρηθεί το λιγότερο παράδοξο»: Στις προτάσεις αυτές να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης, να ερμηνεύσετε την επιλογή του συγγραφέα και να την τρέψετε στο αντίθετο είδος. (μονάδες 6)

[β] «Ο άμεσος λόγος, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το τυπωμένο χαρτί, περιοδικό, εφημερίδα, βιβλίο»: Να δικαιολογήσετε τη χρήση του κόμματος στην πρόταση αυτή (μονάδες 3)

ΘΕΜΑ Γ.

Παρά τα επιτεύγματα του υλικού πολιτισμού, ο σύγχρονος άνθρωπος βιώνει την αλ-
λοτρίωση, την αποξένωση από τον εαυτό του και τους άλλους. Σε ένα αποδεικτικό
δοκίμιο (500 έως 600 λέξεις), που θα δημοσιευθεί στο περιοδικό του σχολείου σας,
να αναλύσετε τις αιτίες που προκαλούν το κοινωνικό αυτό φαινόμενο και να προτεί-
νετε διεξόδους, ώστε ο σύγχρονος άνθρωπος να το ξεπεράσει.

Γ. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α.

Ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος σε απόσπασμα από το δοκίμιό του «Ο σύγχρονος άνθρωπος» ερμηνεύει το φαινόμενο της αλλοτρίωσης. Αρχικά παρατηρεί πως η ζωή στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις αποξενώνει τους ανθρώπους κι έτσι, ενώ οι φυσικές αποστάσεις μεταξύ τους ελαττώνονται, οι ψυχικές αυξάνονται. Η αλλοτρίωση οφείλεται και στην προπαγάνδα όλων των ειδών, η οποία, εκμεταλλευόμενη όλα τα διαθέσιμα μέσα μαζικής επικοινωνίας, χειραγωγεί τη βούληση των ανθρώπων. Η εμπορική προπαγάνδα ειδικότερα κατακλύζει κάθε πτυχή της ζωής και περιορίζει τον χρόνο ενδοσκόπησης. Ο δοκιμιογράφος καταλήγει λοιπόν στο συμπέρασμα πως ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης της αλλοτρίωσης είναι η υπευθυνότητα απέναντι στον εαυτό μας και τους άλλους. (101 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β1.

Όσο περισσότεροι οι φυσικές αποστάσεις μεταξύ των ανθρώπων συρρικνώνονται, τόσο οι ψυχικές διευρύνονται. Το παράδοξο αυτό οφείλεται στη βελτίωση των μέσων επικοινωνίας (ίντερνετ, κοινωνικά δίκτυα κτλ.), αλλά και σε άλλες δημογραφικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί (παγκοσμιοποίηση, αστικοποίηση κτλ.) λόγω των οποίων το πλήθος των ανθρώπινων σχέσεων αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο. Η εξέλιξη αυτή, παρά τα αναμφισβήτητα οφέλη της, είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή αποξένωση των ανθρώπων, αφού είναι εκ των πραγμάτων αδύνατον να υπάρξει ουσιαστικά επικοινωνία και ψυχική επαφή μεταξύ όλων αυτών των ανθρώπων. Γι' αυτό τον λόγο, η πύκνωση των επικοινωνιών δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα στις ανθρώπινες σχέσεις. (100 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β2.

Τρία χαρακτηριστικά της γλώσσας του δοκιμίου που εντοπίζονται στο κείμενο του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου είναι:

1. Χρήση αφηρημένων εννοιών: π.χ. «πλησίον», «μοναξιά», «αλλοτρίωση».
2. Υποτακτικός λόγος: π.χ. «Και θα θεωρηθεί το λιγότερο παράδοξο, αν υποστηρίξω ότι και η αέναη χρήση της προπαγάνδας ερμηνεύει τις ψυχές, γιατί, απλούστατα, τυποποιεί και καταλύει την προσωπική ζωή».

3. Αποφθεγματική διατύπωση: π.χ. «όσο σιμότερα στον άλλον άνθρωπο ζει ο καθένας, τόσο και πιο ξένος στον άλλον άνθρωπο γίνεται, τόσο ασφυκτικότερη νιώθει τη μοναξιά του».

ΘΕΜΑ Β3.

[α]

- «απάνθρωπες»: Οι συνθήκες της δουλειάς του είναι απάνθρωπες.
- «ανασυνταχθεί»: Οι δυνάμεις του εχθρού ανασυντάχθηκαν και ξεκίνησαν την αντεπίθεση.
- «τυποποιεί»: Οι ηθοποιοί κινδυνεύουν να τυποποιηθούν, αν παίζουν συνεχώς τους ίδιους ρόλους.
- «επίδραση»: Η επίδραση που ασκούν τα καταναλωτικά πρότυπα στους νέους είναι τεράστια.
- «μέριμνα»: Η μέριμνα του κράτους για τους πυρόπληκτους είναι περιορισμένη.

[β]

- «δαπάνη» = κόστος.
- «κύκλου» = ομάδας.
- «παράδοξο» = απροσδόκητο.
- «συλλάβει» = αντιληφθεί.
- «συνεχή» = αδιάκοπη.

ΘΕΜΑ Β4.

[α]

- «Η ανάγκη της ζωής επιβάλλει απάνθρωπες συμπεριφορές»: Η σύνταξη είναι ενεργητική και μετατρέπεται σε παθητική ως εξής: «Απάνθρωπες συμπεριφορές επιβάλλονται από την ανάγκη της ζωής. Ο συγγραφέας την επέλεξε, για να αναδείξει το υποκείμενο, δηλαδή ότι η ανάγκη της ζωής είναι που επιβάλλει τις απάνθρωπες συμπεριφορές, και όχι το αποτέλεσμα της πράξης, ότι δηλαδή επιβάλλονται απάνθρωπες συμπεριφορές. Επίσης, ο λόγος αποκτά μεγαλύτερη οικειότητα.
- «Και θα θεωρηθεί το λιγότερο παράδοξο»: Η σύνταξη είναι παθητική και μετατρέπεται σε ενεργητική ως εξής: «Και θα θεωρήσουν (ενν. οι άνθρωποι, οι αναγνώστες κτλ.) το λιγότερο παράδοξο». Ο συγγραφέας επέλεξε την παθητική σύνταξη, για να αναδείξει το αποτέλεσμα της πράξης, ότι δηλαδή θα θεωρηθεί παράδοξο, και όχι

το λογικό της υποκείμενο, το οποίο εξάλλου είναι γενική έννοια και μπορεί να πα-
ραλειφθεί.

[β]

Στην πρόταση αυτή το κόμμα δημιουργεί ένα ασύνδετο σχήμα, με το οποίο παρου-
σιάζεται το πλήθος των μέσων που χρησιμοποιεί η διαφήμιση για να επιβάλλει τα
μηνύματά της. Ο λόγος έτσι αποκτά μεγαλύτερη ένταση.

ΘΕΜΑ Γ.

Τίτλος: Πολιτισμός αλλοτρίωσης

§1 (πρόλογος):

- Δ1: επιτεύγματα του σύγχρονου πολιτισμού (άνοδος του βιοτικού επιπέδου, βελτί-
ωση των επικοινωνιών κτλ.) ≠ αλλοτρίωση (μοναξιά, εσωτερικά αδιέξοδα κτλ.).
- Σκοπός: για να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής ανάλογα με την άνοδο του βιοτικού
επιπέδου, ο σύγχρονος άνθρωπος πρέπει να καταπολεμήσει την αλλοτρίωση.
- Σύνδεση με Ζ1: η καταπολέμηση ξεκινά με τη συνειδητοποίηση των παραγόντων
που προκαλούν το πρόβλημα.

§2 (Ζ1Α): Αίτια αλλοτρίωσης από τον εαυτό μας

- Καταναλωτισμός: αλλοίωση του νοήματος της ζωής.
- Επιτάχυνση του ρυθμού ζωής: απουσία ευκαιριών αυτοδιαλόγου.
- Εξειδίκευση: αλλοτρίωση της εργασίας.

§3 (Ζ1Β): Αίτια αλλοτρίωσης από τους άλλους

- Διάδοση των ψηφιακών μέσων επικοινωνίας: απροσωποποίηση της επικοινωνίας.
- Αστικοποίηση: πύκνωση των επικοινωνιών → χαλάρωση του κοινωνικού ιστού.

§4 (μεταβατική):

- Συμπέρασμα Ζ1: η οργάνωση των σύγχρονων κοινωνιών αλλοτριώνει τον άνθρω-
πο.
- Δ2 (αναγκαιότητα αντιμετώπισης της αλλοτρίωσης): αμφισβήτηση των επιτευγμά-
των του πολιτισμού.
- Σύνδεση με Ζ2: αναζήτηση τρόπων υπέρβασης της αλλοτρίωσης.

§5 (Ζ2Α): Τρόποι υπέρβασης της αλλοτρίωσης από τον εαυτό μας

- Αυτοέλεγχος και αυτογνωσία → ελεύθερος καθορισμός στόχων ζωής.
- Ανθρωπιστική παιδεία → περιορισμός του τεχνοκρατικού χαρακτήρα του σύγχρο-
νου πολιτισμού.

§6 (Ζ2Β): Τρόποι υπέρβασης της αλλοτρίωσης από τους άλλους

- Ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. εθελοντισμός).
- Αποκέντρωση → ενίσχυση της περιφέρειας και των τοπικών κοινωνιών.

§7 (επίλογος):

- Συμπέρασμα Ζ2: η αντιμετώπιση της αλλοτρίωσης είναι ατομική και συλλογική ευθύνη.
- Σκοπός: μόνο η αντιμετώπιση του φαινομένου της αλλοτρίωσης θα επιτρέψει στον σύγχρονο πολιτισμό να κινητοποιήσει εκ νέου τις δημιουργικές του δυνάμεις.

Παρά τα επιτεύγματα του υλικού πολιτισμού, ο σύγχρονος άνθρωπος βιώνει την αλλοτρίωση, την αποξένωση από τον εαυτό του και τους άλλους. Σε ένα αποδεικτικό δοκίμιο (500 έως 600 λέξεις), που θα δημοσιευθεί στο περιοδικό του σχολείου σας, να αναλύσετε τις αιτίες που προκαλούν το κοινωνικό αυτό φαινόμενο και να προτείνετε διεξόδους, ώστε ο σύγχρονος άνθρωπος να το ξεπεράσει.